

IZVJEŠTAJ O TRANSPARENTNOSTI 2020

SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o.

**Ovaj izvještaj se izdaje u skladu sa zahtjevima člana 26.
Zakona o reviziji Crne Gore.**

Kreirao: Prof. dr Branko Ž. Ljutić, ovlašćeni revizor

Dizajn: Nikola M. Stajić, Master (Poslovna ekonomija i finansije), dipl. ing.

© SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o.

Sva prava zadržava autor. Ni jedan dio ovog izvještaja ne može biti reprodukovan ili prenesen u bilo kojoj formi ili na bilo koji način, elektronski ili mehanički, uključiv fotokopiranje, snimanje, skeniranje, ili bilo kakvo drugo pohranjivanje u smislu sistema skladištenja i izvlačenja podataka bez pismene dozvole SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o.

Ova publikacija je pripremljena da obezbedi tačne i autoritativne informacije u vezi sa predmetnom materijom koju pokriva.

Oblik privrednog društva i vlasnička strukturu društva za reviziju, odnosno ovlašćenog revizora

SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. zastupa Goran B. Strahinja direktor društva.

Društvo sa ograničenom odgovornošću SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o., Podgorica, Crna Gora je registrovano u Crnoj Gori, u vlasništvu dvojice jednakopravnih partnera i to po jedna polovina odnosno po 50% svako: Goran B. Strahinja, ovlašćeni revizor Branko Ž. Ljutić, ovlašćeni revizor.

Krajnji vlasnici navedenog društva su navedeni partneri društva Goran B. Strahinja i Branko Ž. Ljutić. Društvo je samostalno, član je međunarodne mreže Santa Fe Associates International - SFAI. SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. je zasebno i nezavisno pravno lice, koje poštuje svoje politike i procedure društva, posebno u oblasti upravljanja rizicima i implementacije standarda kvaliteta IFAC-a. SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. posjeduje i razvija vlastitu upravljačku strukturu uspostavljenu u skladu sa relevantnom zakonskom regulativom i zahtjevima poslovanja u Crnoj Gori, kao i sa prihvaćenom međunarodnom praksom. Ovako definisana samostalnost u svakom pogledu nam kao malo do srednjoj revizorskoj praksi, prema standardnoj klasifikaciji IFAC-a, omogućava potpunu fleksibilnost i samostalnost u pogledu brzog i efikasnog reagovanja na uslove tržišta u Crnoj Gori, uz poštovanje obaveza politike i standarda članstva pripadnice

naše firme međunarodnoj mreži SFAI. Ističemo kao značajno da smo tokom 2020. godine unapredili procedure koje su inače obavezujuće po zakonu u sferi suzbijanja pranja novca i borbe protiv terorizma, na nivou naše firme i u saradnji sa klijentima,

Pristup zajedničkim resursima, metodologijama rada, znanju i iskustvima stručnih kadrova stičemo kao aktivni članovi Instituta sertifikovanih računovođa i revizora Crne Gore (ISRCG) i kroz aktivnu profesionalnu saradnju na regionalnom i međunarodnom planu. Posebno ističemo da smo u toku 2020. godine

u skladu sa nizom interno propisanih politika, standarda, kodeksa, smjernica posebno u oblasti obezbjeđivanja i menadžmenta kvaliteta usluga koje pružamo. Navedene politike i procedure su u potpunosti bazirane na standardima IFAC-a o kontroli i menadžmentu kvaliteta i uputstvima Evropske federacije računovođa i revizora za mala i srednja preduzeća, - EFAA, kao i prema relevantnoj regulative u EU, uz potpuno praćenje i implementaciju regulative u Crnoj Gori.

Kao relativno mlada lokalna revizorska kuća koja uspješno posluje na lokalnom

Kao sertifikovani revizori i kao revizorska kuća imamo potpuno vlasništvo i kontrolu, tako da nema kvazi vlasnika i/ili tihih odnosno skrivenih vlasnika i partnera.

produbili visoko kvalitetnu poslovno-tehničku saradnju sa vodećom naučno-istraživačkom i obrazovnom institucijom u oblasti ekonomije i menadžmenta u Crnoj Gori sa Ekonomskim fakultetom u Podgorici, Univerzitet Crne Gore. To nas istovremeno obavezuje na postupanje

tržištu već par godina, stvarno smo male do srednje veličine. Stoga SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. kreira platformu razmjene znanja i iskustava sa drugim revizorskim kućama u Crnoj Gori, sa fokusom na region, EU i svijet. U svom radu se primarno oslanjamo na

standarde, uputstva, vodiče i tumačenja, metodologije rada, znanja, IT tehnologije koje kreira i širi Međunarodna federacija računovođa – IFAC, Računovodstvo Evropa – Accountancy Europe i Evropska federacija računovođa i revizora za mala i srednja preduzeća – EFAA i Međunarodna asocijacija revizora informacionih sistema - ISACA.

Naši partneri prof. dr Branko Ž. Ljutić i Goran B. Strahinja su inače instruktori u oblasti revizije programa Svetske banke i EU Reparis projekta u okviru Centra za reformu finansijskog izveštavanja Svetske banke iz Beča - CFRR.

Partner za reviziju i kontrolu kvaliteta Prof. dr Branko Ž. Ljutić, ovlašćeni revizor, član je Ekspertske radne grupe za digitalizacije profesije Evropske federacije računovođa i revizora MSP. Član je Odbora EFAA za kontrolu kvaliteta i usluge uvjeravanja, u svojstvu nezavisnog eksperta. To nam pruža jedinstvenu mogućnost da smo blagovremeno uključeni u tokove novih i veoma značajnih regulatornih informacija i znanja na nivou EU i onog što EFAA prati u saradnji sa IFAC-om.

SFAI MONTENEGRO | MNA obavlja samostalno poslove kontrole kvaliteta rada i praćenja usaglašenosti poslo-

vanja sa zakonom koji se odnose na pružanje usluga, profesionalnu etiku, poslovno ponašanje i nezavisnost. Ovaj pristup je veoma značajan posebno u kontekstu intenzivnog plana uvođenja kontrole kvaliteta u reviziji u Crnoj Gori, gdje SFAI MONTENEGRO | MNA igra aktivnu ulogu proaktivnog učesnika koji svojim znanjima i vještinama doprinosi unaprijeđenju kvaliteta javne rasprave u funkciji zaštite javnog interesa. Posredstvom EFAA SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o., učestvuje u aktivnostima IFAC-a vezanim za razvoj nove metodologije aktivnog upravljanja kvalitetom revizije.

Opis mreže i njeno pravno i organizaciono uređenje, ako društvo za reviziju pripada mreži

Na osnovu ugovora o saradnji sa SFAI članicom visoko uglednog foruma firmi u okviru IFAC-a, prema članu 7. sekcija 7 - Kontrola kvaliteta, obavezni smo da prihvatimo interne inspektore kontrole kvaliteta SFAI. U tom svojstvu smo obavezni da poštujemo međunarodne standarde kontrole kvaliteta IFAC-a i adekvatne nacionalne standarde i praksu u Crnoj Gori. U tom svetlu naša firma je aktivno uključena u aktivnosti mreže posedujući kapacitet ne samo da koristi ovu vrstu usluga već i da može da doprinese njihovom unapređenju unutar mreže. Firma ne posjeduje povezano društvo za pružanja konsultantskih i sa njima povezanih usluga.

Opis upravljačke strukture društva za reviziju

Sistem upravljanja unutar društva SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. bazira se na aktivnom učešću obojice partnera u donošenju svih odluka, izboru izvršnog direktora, definisanje opštih poslovnih ciljeva i usaglašenost poslovanja za politikama društva.

U društvu SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. politike i poslovne ciljeve linije usluga revizije definišu ravnopravno obojica partnera.

Nadzor nad radom SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. vrše obojica partnera kroz

saglasno odlučivanje.

U upravljačku strukturu društva je odlukom obojice partnera imenovan gospodin Paul Thompson, ovlašćeni revizor, Direktor i Glavni izvršni rukovodilac EFAA i prethodno direktor malih i srednjih praksi u IFAC-u, inače jedan od glavnih kreatora metodologije IFAC-a o kontroli i menadžmentu kvaliteta. Kolega Thompson je svojim aktivnim učešćem omogućio značajno kontinuirano unaprijeđenje kvaliteta operacija SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. u 2020. godini.

Opis unutrašnjeg sistema kontrole kvaliteta društva za reviziju i izjavu organa upravljanja o njegovoj efikasnosti

Društvo je 2020. nastavilo sa implementacijom Povelje i politike kontrole kvaliteta prema standardu ISQC-1 IFAC-a.

SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. poštuje opšte standarde u oblasti upravljanja rizicima revizije i kvaliteta usluge odobrene od strane naše firme koje je firma samostalno razvila i implementira ih, primarno bazirano na obavezujućim ali i na neobavezujućim ali komplementarnim metodologijama COSO, IFAC, ICAEW, ACCA i AICPA.

SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. poštuje domaću zakonsku regulativu i standarde u Crnoj Gori u oblasti kvaliteta rada pružanja usluga za profesionalne računovođe i revizore, a propisanim Zakonom o reviziji, Kodeksom etike za profesionalne računovođe i u skladu sa metodologijom koju utvrđuje ISRCG. Dodatno ističemo da naši partneri obavljaju obuku u okviru ISRCG u oblasti Kodeksa profesionalne etike za računovođe IFAC-a, kao i da prate aktivnosti IFAC-a u procesu pripreme novog Kodeksa uključujući nove Međunarodne standarde nezavisnosti koji su stupiti na snagu juna 2019.

Naša detaljna procedura kontrole kvaliteta rada sadržana je u našim uputstvima za postupanje u postupku revizije.

U daljem tekstu dajemo pregled ključnih politika, stavova i ponašanja uz pomoć kojih dosledno obezbjeđujemo visok kvalitet usluge pri obavljanju poslova revizije.

SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. je dužno da u skladu sa internim politi-

a) Standardi u oblasti kontrole kvaliteta rada

kama, Opšte prihvaćenim standardima revizije i Zakonima o računovodstvu i reviziji Crne Gore primjenjuju sistem kontrole kvaliteta rada u oblasti revizije. Naš sistem kontrole kvaliteta rada je u potpunosti usaglašen sa zahtjevima Međunarodne federacije računovođa

koji je objavljen od strane IFAC važeći je za sva društva koja se bave pružanjem usluga revizije i poslovima pregleda finansijskih podataka iz ranijih perioda. U 2019. IFAC je inovirao ovaj standard kao i standarda za menadžment kvaliteta što tim partnera SFAI MONTENEGRO | MNA, d.o.o. aktivno prati i učestvuje u javnim diskusijama IFAC-a o iskustvima implementacije, što je veoma bitna aktivnost za aktivan status ISRCG u IFAC-u.

Ovim standardom utvrđuju se elementi sistema kontrole kvaliteta koje su društva za reviziju dužna da uspostave.

Naš sistem kontrole kvaliteta rada je u potpunosti usaglašen sa zahtjevima Međunarodne federacije računovođa ("IFAC")

("IFAC"), izdanje 2016., i dole navedenim standardima, a propisanim Zakonom o reviziji Crne Gore, Kodeksom etike za profesionalne računovođe i u skladu sa metodologijom koju utvrđuje ISRCG. SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. redovno koristi pomenuti sistem kontrole kvaliteta rada ISQC-1 pri obavljanju svakodnevnih aktivnosti, kroz proces internog samovrednovanja. Od 2018. Koristimo pristup "kontrole kvaliteta uglednih pripadnika naše profesije" prije svega kolege Paul-a Thompson-a, direktora EFAA i kreatora metodologije IFAC-a.

Od 15. juna 2005. godine, Međunarodni standard o kontroli kvaliteta 1 (ISQC 1)

Zahtjevi se odnose na:

- Odgovornost rukovodstva u pogledu kvaliteta rada unutar društva.
- Zahtjeve profesionalne etike
- Procedure za prihvatanje angažovanja i očuvanje saradnje sa klijentima, kao i za prihvatanja specifičnih angažmana
- Ljudske potencijale
- Rad na realizaciji projekata Monitoring

Društvo SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. ispunjava pomenute zahtjeve na sledeći način:

b) Odgovornost rukovodstva u pogledu kvaliteta rada unutar društva

Stav rukovodstva: Rukovodstvo u društvu SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. obavezalo se na preduzimanje svih potrebnih mjera kako bi društvo SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. predstavljalo primjer kvaliteta, nezavisnosti, objektivnosti i etičkog ponašanja. Kriza revizije posebno Velike četiri u Ujedinjenom kraljevstvu u 2018. dovodi u prvi plan aspekte primjene i održavanja

kvaliteta rada. Praksa nam je potvrdila ispravnost takvog pristupa.

Obojica partnera redovno se uzajamno informišu u pismenoj formi u čemu se naglašava važnost *“nepokolebljivog stava odnosno tona na vrhu da je riječ o kvalitetu usluge”*. Ista poruka sadržana je u svakodnevnoj komunikaciji sa zaposlenima i saradnicima. Podjednaku važnost imaju izvještaji rukovodstva u kojima se partnerima i zaposlenima skreće pažnja na nove standarde i smjernice koji će im pomoći u pružanju usluga visokog kvaliteta, u okviru internog programa kontinuiranog profesionalnog razvoja. To se obavlja kroz primjenu pisanog programa Kontinuiranog profesionalnog razvoja unutar firme koje se oslanja na najbolja iskustva AICPA u ovoj oblasti u pogledu pedagogije, metodologije, načina rada i provjere usvojenog na nivou svakog pojedinačnog člana revizorskog tima, uz

kvaliteta i razvoj Branko Ž. Ljutić. Naš partner je jedan od instruktora za oblast revizije u ISRCG i Instruktor koji je obavio obuku u Centru za reformu finansijskog izvještavanja i korporativno upravljanje Svjetske Banke, Beč - CFRR (2016-2018). Takođe obavlja obuke kroz kontinuirano profesionalno obrazovanje programa ISRCG i unutar našeg društva. Rukovodstvo koristi svaku priliku da naglasi važnost očuvanja kvaliteta usluge u svakodnevnoj praksi. Svojim ponašanjem rukovodstvo pokazuje da čvrsto vjeruje u ciljeve i sisteme kontrole kvaliteta rada. Sve pomenuto potvrđuje imenovanje partnera nadležnog za pitanja nezavisnosti, upravljanja rizicima i kvalitetom revizije koji je direktno odgovoran društvu za člana Ekspertske radne grupe za digitalizaciju profesije EFAA i Člana odbora za kvalitet usluga revizije i usluga uvjeravanja EFAA, oba imenovanja u novembru 2017. Koristi se pristup rotacije partnera tako što rukovodilac revizorskog tima preuzima ulogu kontrole kvaliteta, a kontrolor kvaliteta postaje menadžer tima revizora. Iskustvo i reputacija navedenih partnera su zaloga kvaliteta usluga SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. Obojica partnera su aktivni učesnici programa Obuke instruktora za oblast revizije (ToT) CFRR na osnovu izuzetnog angažovanja i aktivnosti ISRCG i Ministarstva finansija Crne Gore koje su dovele do veoma značajnog punopravnog članstva Crne Gore u IFAC-u.

Rukovodstvo koristi svaku priliku da naglasi važnost očuvanja kvaliteta usluge u svakodnevnoj praksi.

superiornih standarda profesionalne etike, posebno u domenu izbjegavanja konflikta interesa, načina ugovaranja te pružanja usluga revizije na bazi visokog

primarno baziranje i komplementarnost sa programom ISRCG u ovoj oblasti. Partner zadužen za praćenje novih metodologija, standarda, kontrolu

**c) Značajne
oblasti uticaja
Covid-19
na revizije
finansijskih
iskaza u 2020.
i posljedice
po nastavak
poslovanja u
2021.**

Na osnovu smjernica IFAC-a iz 2020. godine te nove prakse finansijskog izvještavanja i revizije u Svijetu mi smo kao revizorska firma duboko svjesni i prihvatamo saznanja o dubinskim i dalekosežnim negativnim posljedicama i efektima Coronavirus-19 na poslovanje firmi klijenata i naše revizorske kuće.

U skladu sa našim saznanjima i iskustvom obavljamo Kontinuirano značajne pripreme i investiramo u razvoj IT, znanja, iskustva i vještine u toj oblasti. Cilj nam je da možemo pomoći klijentima revizije u mjeri u kojoj je to dozvoljeno i prihvatljivo prema regulativi u Crnoj Gori i međunarodnim standardima računovodstva i revizije prema praksi u Crnoj Gori i novim iskustvima u Svijetu.

Ovo je nova i neosvojena teritorija, izazov ali odgovorno i hrabro stupamo na taj prostor. U tom kontekstu su posebno značajni aspekti okvira finansijskog izvještavanja firmi na bazi unaprijed neodređenog nastavka poslovanja (procjena budućih efekata pandemije na koncept nastavka poslovanja, (engl. *Going Concern*), na imparitet sredstava-imovine, na bankarske zajmove i garancije, te mnoge druge sa ovim povezane aspekte finansijskog izvještavanja. To podrazumijeva sagledavanje procjena menadžmenta klijenta na buduće izgledе firme, njihovo kvantifikovanje.

Naše su obaveze visoke u sferi naknadne procjene efekata rizika i materijalnosti, odnosno refleksije na istinitu i poštenu sliku u revizorskom izvještaju. To činimo

u mjeri u kojoj je to realno u datim naglašeno ograničavajućim okolnostima sa razvojem krizne ekonomske situacije koja je posle turbulentne i teške 2020. godina dobila svoj nastavak bez epiloga u 2021. Sve je i dalje sasvim novo i za nas.

Osnovni postulati revizorske profesije prije svega konzervativizam, pristupanje sa dužnom pažnjom obavezuju na povećanu svijest o ovim pitanjima. Smatramo da je to najbolji način da odgovorimo ne samo na one obaveze koje su već poznate u ovom trenutku već i na one koje očekujemo sa pravom da će nastajati i biti urgentne. Rad na daljinu, rad od kuće, novi načini organizovanja poslovanja klijenata i revizora zahtijevaju od nas da se fokusiramo na pribavljanje zadovoljavajućih revizorskih dokaza, da razmatramo posljedice odnosno efekte naknadnih događaja nakon datuma bilansa stanja, da kontinuirano unapređujemo kvalitet našeg izvještavanja i komunikaciju sa klijentima i zainteresovanim korisnicima informacija iz finansijskih i revizorskih izvještaja. U svemu tome je za nas kredibilni referentni izvor informacija koje objavljuje Komitet Evrope o revizorskim nadzornim tijelima (engl. CEAOB).

Naknadni događaji u trenutnim evolutivnim razmatranjima okoline - revizija uticaja COVID-19, IAASB, Staff Audit Practice Alert May 2020, COVID-19

Naši stavovi

Ističemo ključne oblasti u fokusu trenutnog okruženja u fiskalnoj i izvještajnoj 2020. godini u cilju preciziranja postupaka koji su se odnosili na naredne događaje u skladu sa Međunarodnim standardom za reviziju (ISA[™]). Neizvjesnost i izazovi izazvani pandemijom COVID-19 u gotovo cjeloj 2020. godini (SZO je proglasila javnu pandemiju 3/11/2020), koja još uvijek nije završena, uključujući vjerovatnoću neplaniranog događaja takvih džinovskih razmjera, koji donose neizvjesnost i potencijal pomjeranja rokova koji je uticao i uticaće na mnoga područja naše revizije.

Naše preporuke klijentima revizije

Na kraju perioda izvještavanja 2020. godine, izvještavajući entiteti u svojstvu klijenata revizije su usmjereni da pažljivo procjenjuju informacije koje postaju dostupne nakon datuma izvještavanja, ali prije izdavanja finansijskih izvještaja. Zbog toga smo mi kao revizori zahtijevali veći fokus na događaje koji se događaju između datuma finansijskih izvještaja i datuma revizorskog izvještaja i tretirali smo ih kao naknadne događaje, ISA 560, Slijedeći događaj, stav 5 (e).

Prednosti primjene preporuka su povećana svest o važnosti nastavka unaprijed neprekidnog poslovanja i efektima događaja nakon bilansa stanja na finansijske izvještaje koji će se reflektovati u 2021. godine.

Menadžmentu i onima koji su zaduženi za korporativno upravljanje smo ukazali na važne aspekte održavanja likvidnosti u 2021. godini, valjanosti pretpostavke o neograničenosti vremena poslovanja, mjerenju procjena, naplati nenaplaćenih potraživanja u narednom obračunskom periodu, ispunjavanju ugovornih sporazuma, poreskoj naknadi i šemi bonusa za zaposlene i najviše rukovodstvo.

Interakcija i reagovanje menadžmenta i onih zaduženih za korporativno upravljanje

Sa menadžmentom klijenata smo razgovarali tokom 2020. što ćemo nastaviti i u 2021. do datuma izdavanja revizorskog izvještaja u usmenoj i pisanoj komunikaciji. Menadžment je adekvatno i po našoj ocjeni adekvatno reagovao i usko se fokusirao na navedene aspekte, tako da će naše revizije biti efikasne i omogućiti nam da se u potpunosti pridržavamo ISA[™].

Usredsređeni smo da ispunimo svoje odgovornosti u vezi sa pribavljanjem odgovarajućih revizorskih dokaza o kasnijim događajima na koje je uticala

pandemija COVID-19 na poslovne aktivnosti i posebno da pojačamo svijest klijenata o značaju percepcije pandemijom prouzrokovanih rizika, što nama kao revizorima povratno omogućava adekvatno planiranje i baziranje revizije na procjeni rizika.

Povećali su svijest o novim poslovnim transakcijama, posebno realizacije prodaje i plasmanima sa ukazivanjem klijentima na neizvjesnosti i rizike koje donosi 2021. poslovna godina.

Koncept unaprijed neodređenog nastavka poslovanja u vezi sa trenutnim evolutivnim pitanjima revizije okruženja na uticaj COVID-19 – IAASB Staff Audit Practice Alert April 2020 – Going Concern in the Current Evolving Environment- Audit Considerations of the Impact of COVID-19

Naši stavovi

U trenutnom rastućem rizičnom okruženju pandemije COVID-19 koja je prevladavala tokom 2020. godine i u 1. kvartalu 2021. godine, bez najave skorog uspješnog završetka, bili smo više nego dužni kao revizori da preduzmemo postupke vezane za i zaključujemo o prikladnost-adekvatnosti pristupa i tretmana menadžmenta kako su primijenili u praksi principa neograničenog vremena poslovanja u skladu sa Međunarodnim standardom za reviziju (ISA[™]). Posebno ističemo da time nismo zamijenili primjenu Međunarodnih standarda revizije, koji su za nas i dalje jedini autoritativan tekst. Time je naša osnovna namjera da pomožemo svojim klijentima u ovoj značajnoj oblasti što je istovremeno i naša dužnost i obaveza po standardima.

Pridajemo veliki značaj potpunom razmatranju kontinuiteta poslovanja (ISA 570), uz puno uvažavanje posebnih okolnosti operacija svakog pojedinačnog klijenta pod specifičnim okolnostima pandemije COVID-19. Svjesni smo rastuće nesigurnosti i složenim izazovima poslovnih operacija za čitav izvještajni period 2020. godine, a sa sumornim ekonomskim izgledima za 2021.

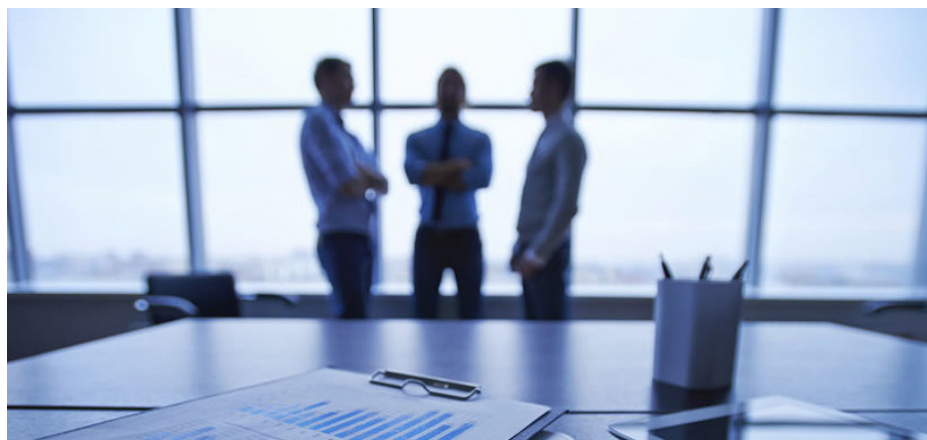
Naše preporuke klijentima revizije

Menadžmentu naših klijenata i onima zaduženim za korporativno upravljanje preporučivali smo tokom našeg tekućeg procesa revizije za 2020. da oni kao izvještajni entitet i mi kao spoljni revizori budemo više nego pažljivi i odgovorni. Izuzetno smo zainteresovani i visoko motivisani da izrazimo svoj profesionalni skepticizam, nešto što je bio jedini zasnovan racionalni pristup na osnovu koga dolazimo do zaključka da li ima ili nema i u kojoj mjeri materijalnih neizvjesnosti.

Preporučili smo menadžment timovima i onima zaduženim za korporativno upravljanje naših klijenata da budu kontinuirano i u potpunosti svjesni potencijalnog negativnog uticaja pandemije COVID-19 na unaprijed neodređeni nastavak poslovanja što se značajno reflektuje na naš rad revizora, što je obostrana odgovornost. Dodatno smo preporučili klijentima da ojačaju postupke procjene poslovnih rizika operacija, a posebno za svoje nove transakcije i klijente, kako bismo mogli da procijenimo ocjene menadžmenta o sposobnosti svakog klijenta da nastavi da funkcioniše kontinuirano. Stoga smo preporučili da menadžment treba da posveti punu pažnju kraju godine 2020. i 1. kvartalu 2021. godine i da posveti punu pažnju ukoliko utvrde bilo kakvu sumnju u sposobnost izvještajnog entiteta da nastavi da posluje prema konceptu unaprijed neodređenog nastavka operacija. Uz to smo preporučili klijentima da bude vrlo pažljivi i marljivi u odnosu na brojne druge informacije.

Interakcija i reagovanje menadžmenta i onih zaduženih za korporativno upravljanje

Menadžment i oni zaduženi za korporativno upravljanje su ispunili i ispunjavaju svoju odgovornost za procjenu sposobnosti entiteta da nastavi poslovanje prema konceptu unaprijed neodređenog roka. Takvo menadžment rasuđivanje primjenjuju u produženom periodu tokom 2020. godine. Time se krećemo ka zajedničkom cilju adekvatnih, istinitih

i poštenih objelodanjanja u setu finansijskih iskaza za 2020.

Uticaj Coronavirusa na finansijsko izvještavanje klijenta i tačke gledišta revizora AASB-AUASB, mart 2020. *The Impact of Coronavirus on Financial Reporting and the Auditor's Considerations AASB – AUASB JOINT FAQ MARCH 2020*

Naši stavovi

Za revizije u 2020. primijenili dodatne metodološke postupke koje smo razvili unutar firme samostalno na bazi metodologije IAASB o korišćenju tehnologije u pripremi revizorske dokumentacije (Non-authoritative Support Material Related to Technology: Audit Documentation When Using Automated Tools and Techniques, IAASB, April 2020). Revidiramo finansijske izvještaje klijenata paralelno sagledavajući razmatranje finansijskog izvještavanja i pripreme revizorskih izvještaja. Usredsredili smo zajedničke napore na klijente kao subjekte izvještavanja i nas kao revizora kako bi investitori bili primarni akteri u fokusu i kako bismo im prikazali jasnu sliku uticaja pandemije COVID-19 na eventualna materijalna značajna odstupanja koja bi zauzvrat mogla uticati na odluku investitora, bez obzira na kvantitativne aspekte pogrešnih prikazivanja. Klijentima naglašavamo da stanja na računima treba pravilno da odražavaju uslove na datum izvještavanja 31.12.2020, takođe da otkriju sve relevantne informacije, pretpostavke, analize, potencijalne obaveze, događajima prilagođavanja i

neusklađivanja. Sve se to čini u kontekstu osiguravanja važnosti, značaja i uloge koncept unaprijed neograničenog roka poslovanja. Od klijenata očekujemo da izraze sopstvene stavove i stav, kako bismo kasnije mogli da izrazimo svoje revizorsko mišljenje o tome. Sve prethodno pokrivene tačke i srodne pozadinske informacije dopunjuju se i ističu specifične rizike povezane sa našim posmatranjem, a sve na relevantnoj i realnoj osnovi kvalitetne eksterne revizije.

Naše preporuke klijentima revizije

Finansijski izvještaji naših klijenata su bogati sa mnoštvom poslovnih i sa njima povezanih informacija, grafičkim i strukturnim prikazima, izvještajem menadžmenta. U skladu sa najavom nove direktore EU o finansijskim informacijama koja se predviđa da će biti donete i usvojena u aprilu 2021. koja svakako nije zakonski obavezujuća u Crnoj Gori ukazujemo klijentima čiji je značajan obim poslovnih transakcija sa entitetima na ovom području da uzimaju u obzir aspekte nefinansijskih informacija jer će im to zahtijevati njihovi klijenti. U tom smislu smo ponudili tehničku pomoć klijentima.

Interakcija i reagovanje menadžmenta i onih zaduženih za korporativno upravljanje

Menadžment i oni zaduženi za korporativno upravljanje klijenata su u produženoj saradnji pozitivno reagovali i prihvataju prethodno, što je u suštini proces kontinuirane saradnje.

Etički zahtjevi

INTEGRITET I OBJEKTIVNOST

Ugled i uspjeh društva SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. direktno zavisi od integriteta i profesionalnog ponašanja svakog partnera i zaposlenog ponaosob. SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. obojica partnera i zaposleni dužni su da postupaju u skladu sa standardima etičkog ponašanja društva SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o., koji su elaborirani u propisanoj pismenoj formi i čuvaju se u samom društvu.

Pomenuti standardi zahtijevaju da zaposleni u SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. postupaju u svojim aktivnostima objektivno i sa integritetom, stručno i sa dužnom pažnjom, te da poštuju povjerljivost podataka i pokažu profesionalno ponašanje. Naši etički standardi su potpuno usaglašeni sa Kodeksom etičkog ponašanja IFAC i sadržani su u "Kodeksu ponašanja" društva SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. (u daljem tekstu "Kodeks ponašanja"). Kodeks ponašanja se uručuje svim partnerima i zaposlenima u trenutku stupanja na posao. Kodeks ponašanja sadrži, između ostalog, "okvir za etičko donošenje odluka" koji zaposlenima služi kao osnov prilikom definisanja sopstvenog profesionalnog ponašanja.

Od partnera i zaposlenih se očekuje da tokom radnog odnosa u SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. postupaju u skladu sa pravilima Kodeksa ponašanja, te njihovo poznavanje pravila kodeksa podleže proveru.

Partner Branko Ž. Ljutić, je u svojstvu instruktora za reviziju obavljao obuku u ovoj oblasti članova ISRCG tokom 2016, 2017. i 2018. Ističemo, da smo takođe uključeni u ciklus konsultacija u okviru IFAC-a pratili aktivnosti vezane za Plan podrške snažnim etičkim pravilima u globalnoj privredi 2018, odnosno obavili smo pripreme za primjenu Međunarodnog kodeksa etike profesionalnih računovođa (uključujući Međunarodne standarde o nezavisnosti) koji su stupili na snagu aprila 2018. U ISRCG se oficijelno primjenjuje Kodeks u prevodu SRRS iz 2016, koji SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. primjenjuje u potpunosti, ali se u pristupu oslanja

na novi Kodeks IFAC-a u meri u kojoj to nije u konfliktu već komplementarno sa važećim.

Pored kodeksa profesionalne etike SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. sprovodi veoma stroga interna pravila ponašanja, primjenu kodeksa i pravila. Nastojimo da budemo od pomoći kolegama u struci i u svim aktivnostima u okviru ali i izvan ISRCG na profesionalnoj i javnoj sceni. Pored toga postoji mogućnost da partneri, zaposleni te eksterni stejkholderi mogu anonimno da upute pitanja lokalnom lideru u oblasti poslovnog ponašanja koja se odnose na etičke probleme ili ispravno postupanje u konkretnoj situaciji. Anonimnom komunikacijskom kanalu može se pristupiti preko vebajta društva. Anonimni komunikacijski kanal omogućava trećim licima podnošenje pritužbi na neetičko ponašanje partnera i lidera u oblasti poslovnog ponašanja društva.

Partneri i zaposleni dužni su da postupaju u skladu sa standardima etičkog ponašanja društva SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o.,

Pregled etičkih pitanja i odgovora na raspolaganju je svim zaposlenima. Lideri u oblasti poslovnog ponašanja dužni su da ispituju sve pritužbe i navode neetičkog ponašanja i preduzmu sve odgovarajuće mere kako bi spriječili eventualne represalije protiv lica koja prijave slučaj neetičkog ponašanja. Standardi IFAC i društva SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. upotpunjeni su zahtjevima koji se odnose na nezavisnost i etičko ponašanja sadržanim u članovima 8., 40. i 45. Zakona o reviziji Crne Gore. Okvir Međunarodnog standarda za kontrolu kvaliteta 1 (ISQC1), u odjeljku o smjernicama u oblasti etičkog ponašanja, definiše pitanje nezavisnosti. Pitanje nezavisnosti obrađeno je u posebnom odjeljku ovog izvještaja.

NEZAVISNOST

Društvo SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. je usvojilo Politike i propise u oblasti nezavisnosti i usaglašenosti poslovanja sa zakonima Crne Gore i propisima struke. SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. pažljivo prati usaglašenost poslovanja sa zahtjevima zakonske regulative i pravilima struke (novi metodološki pristup NOCLAR IFAC-a), kao i sa zahtjevima SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. u oblasti nezavisnosti koji se odnose na finansijske plasmane kod klijenata i poslovne odnose sa njima. Partneri, zaposleni i saradnici SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. nemaju finansijske plasmane kod klijenata niti poslovne odnose sa njima kao ni klijenti sa navedenim.

Prihvatanje i zadržavanje klijenata

SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. ima uspostavljenu proceduru za potrebe utvrđivanja prihvatljivosti klijenata (prema stepenu kom ga klijent može izložiti riziku) koja je zasnovana na pravilima društva, te sopstvenoj metodologiji odnosno elektronskim revizorskim radnim papirima koje smo interno razvili i testirali u praksi prema Međunarodnim standardima revizije IFAC-a, metodologijama EU za javnu reviziju (materijalnost i ocjena rizika) i metodologijama ICAEW za primjenu materijalnosti i ocjene rizika u praksi, a komplementarne su i u skladu sa revizorskim standardima IFAC-a, a sve bazirano na IFAC-ovoj regulativi.

Sistem predviđa konsenzus obojice partnera na projektu revizije, uprave društva, sektorskih eksperata i stručnjaka za segment revizije bazirane na upravljanju rizicima, specifično i precizno da li stepen rizika kojem postojeći ili potencijalni klijent izlaže društvo riziku može da se drži pod kontrolom, kao i oko pitanja da li je primereno da se društvo SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. povezuje sa klijentom i njegovom upravom ili odbaci takav aranžman.

U procesu ocjene rizika prihvatanja i zadržavanja klijenta koristimo sopstvenu metodologiju bazirano na novom

standardu iz SAD COSO 2018, kao i novoj metodologiji Američkog instituta sertifikovanih javnih računovođa – AICPA, 2018, koje su vodeće u svijetu, koju je dodatno razvio i prilagodio našim potrebama naš partner za kontrolu kvaliteta, koja je korišćena u programu kontinuirane obuke ISRCG u 2017-2019. (metodologija studija slučaja u reviziji, Pejasko Case Study, © by CFRR, 2018).

- Postojanje motiva ili, pak, sklonosti uprave ka manipulaciji izvještajnim rezultatima
- Sklonost uprave ka zloupotrebama i prijevarama
- Materijalno značajne transakcije strukturirane na način koji omogućava priznavanje prihoda
- Neobično agresivan ili, pak, kreativan računovodstveni pristup

SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o.
ima uspostavljenu proceduru za
potrebe utvrđivanja prihvatljivosti
klijenata (prema stepenu kom
ga klijent može izložiti riziku)

U postupku utvrđivanja stepena prihvatljivosti klijenta uzimaju se u obzir sledeći faktori:

- Ugled potencijalnog klijenta i njegove uprave
- Rezultat rada Uprave klijenta
- Obrazovanje i iskustvo zaposlenih na poslovima pripreme finansijskih izvještaja

- Transakcije koje su složene, neobične ili, pak, koje nije lako procijeniti
- Procjene koje podrazumijevaju neizvesnost, odnosno subjektivno prosuđivanje
- Transakcije sa povezanim stranama koje nisu dio konsolidovane grupe
- Naznake da društvo ima finansijske poteškoće
- Stepenn stručnosti neophodan za

obavljanje konkretnog posla

- Primjena metodologije, politike i prakse upravljanja rizikom u preduzeću.

Procedura prihvatanja i zadržavanja klijenta pruža pomoć pri utvrđivanju stepena prihvatljivosti klijenata. Pravi oslonac pružaju naši partneri i čitav tim kao svi nadležni za pitanja efikasnog upravljanja rizicima revizije koji veliki dio svog vremena izdvaja za potrebe utvrđivanja stepena prihvatljivosti klijenata. Kao što je opširnije objašnjeno u odjeljku "Rad na realizaciji projekata" koji se nalazi u daljem tekstu, naši partneri nadležni za upravljanje rizicima su iz redova zaposlenih u zvanju stariji partner koji u profesionalnim krugovima uživaju ugled i nezavisnost i daju ključni doprinos prilikom odlučivanja

o prihvatanju klijenata odnosno o očuvanju saradnje sa njima. Naša firma u ovoj oblasti uživa tehničku podršku Centra za menadžment korporativnog rizika Univerziteta u Koloradu, SAD, sa prijenosom autorskih prava za korišćenja njihovih metodologija. Ističemo da je inicijativa za prevođenje i objavljivanje novih metodologija u oblasti menadžmenta rizika preduzeća u okviru časopisa ISRCG upravo potekla od našeg partnera Branka Ž. Ljutića. Ove aktivnosti su planirane za 2020.

Nakon sprovedenog postupka za utvrđivanje prihvatljivosti klijenta odnosno očuvanje saradnje sa njim, rezultati procjene se uključuju u proceduru pregleda poslovnih knjiga, te utiču na obim i angažovanja i resurse na projektu

počev od procjena rizika kao osnove za razradu materijalnosti i konsekvencno atestiranje sistema, transakcija, salda i finansijskih izvještaja kao cjeline.

SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. će odbiti da predloži, prihvati ili, pak, nastavi angažovanje na projektu ukoliko postoji uvjerenje da rizici ne mogu da se drže pod kontrolom, ukoliko društvo nije saglasno sa obimom potrebnog angažovanja ili, pak, ukoliko naknada iz bilo kog razloga nije prihvatljiva. Takvim potencijalnim situacijama pristupamo proaktivno i rješavajući ih u početnim fazama razmatranja prihvatanja novog ili zadržavanja postojećeg klijenta, uz otvoreni liniju komunikacije sa klijentom i iznošenje naših stavova.

Ljudski potencijali

Primanje zaposlenih u radni odnos: SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. ima strogo definisane standarde u oblasti zapošljavanja pripravnika i iskusnih kadrova koji podrazumijevaju ne samo ocjenu uspjeha u školi odnosno studijama svakog kandidata ponaosob već i razgovore sa njima, provjeru njihovih podataka o školskoj spremi i provjeru referenci. Osim pomenutog, vršimo procjenu kvaliteta kadrova koje zapošljavamo direktno sa fakulteta i visokih škola, te vodimo računa o tome da kadrovi potiču iz obrazovnih ustanova poznatih po kvalitetnim diplomcima koji ostvaruju uspjeh u struci kojom se bavimo. Nakon toga naši stručnjaci za ocjenu kvalifikovanosti i kvaliteta kandidata obavljaju funkcionalna psihološka a uz to i testiranja u oblasti struke – test sposobnosti i sklonosti.

Profesionalni razvoj: Profesionalna obuka podrazumijeva kontinuiran proces usvajanja znanja. Obuka počinje danom stupanja u radni odnos i nastavlja se tokom čitavog radnog vijeka zaposlenog. SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. posjeduje vlastite programe interne obuke, kreirane po ugledu na programe AICPA/IFAC/EFAA/CFRR za male i srednje revizorske prakse koje smo samostalno razvili, kao i posebne

programe kolega/enica koji su uključeni u programe sticanja visoko uglednih profesionalnih sertifikata i licenci u okviru ISRCG i izvan njega.

Zaposleni u SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. pohađaju brojne obuke, zvanično i nezvanično organizovane, a osim pomenutog podvrgnuti su i kontinuiranoj obuci na radu. Program obuke obezbjeđuje sticanje širokih kompetencija u računovodstvu i reviziji i

kadrovima iz struke i njihovim timovima. Ističemo činjenicu da je partner Goran B. Strahinja učesnik u program Obuke instruktora CFRR (od 2016), intenzivno u svojstvu Predsjednika Skupštine ISRCG uključen u međunarodnu saradnju na regionalnom i planu EU.

Društvo je stvorilo okruženje u kome zaposleni preuzimaju ličnu odgovornost za razvoj svoje karijere, te je u tom smislu kreiralo brojne programe obuke i alate

Obuka počinje danom stupanja u radni odnos i nastavlja se tokom čitavog radnog vijeka zaposlenog.

usko- specijalističkih kompetencija koje se odnose na konkretne oblasti rada. Naši partneri se takođe kontinuirano obučavaju, razvijaju i obrazuju, i neposredno učestvuju u programima obuke zaposlenih na radu. Osnovna dužnost partnera ogleda se u radu sa svim zaposlenima. Pomenuti rad podrazumijeva usmjeravanje zaposlenih, kontrolu njihovih izvještaja, obuku, razmenu iskustava i davanje primjera

koji zaposlenima pomažu u personalizaciji obuke tj. u njenom prilagođavanju sopstvenim dužnostima i obavezama. Za svoje interne programe kontinuiranog profesionalnog razvoja elaborirali smo planove i programe, materijale, kao i načine provjere napredovanja učesnika u program, te načine ocjenjivanja kvaliteta rada instruktora. Navedeni pristup je podržan savremenim informacionim tehnologijama (timski rad, timski

računarski programi, elektronske video konferencije, elektronska dokumentacija i literature).

Pored obuke za koju se sami opredele, partneri i zaposleni dužni su da pohađaju obuku za koju SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. smatra da je za njih važna kako bi bili u mogućnosti da obavljaju poslovne aktivnosti i stekli odgovarajuća znanja iz oblasti struke i etike. Osim pomenutog, društvo SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. posluje u skladu sa standardima struke u oblasti kontinuirane profesionalne edukacije, u smislu obima i vrste edukacije. Naši programi obuke se redovno ažuriraju sa ciljem da zaposlenima omoguće da se razvijaju, stiču znanja, vještine i iskustva potrebna u profesionalnom radu sa klijentima. Razvijamo kvalitetnu dvosmjernu komunikaciju sa klijentima, stejkholderima i ostalim zainteresovanim.

Kontrola rada i usmjeravanje: Svaki partner na projektu odgovoran je, zajedno sa drugim učesnicima, za raspoređivanje partnera i zaposlenih na različite projekte u skladu sa njihovim stručnim kompetencijama i iskustvom potrebnim u datim okolnostima. Osim toga, partneri na projektu snose krajnju odgovornost za utvrđivanje obima u kojem će biti vršeno usmjeravanje, praćenje i pregled rada mladih saradnika kojima su povjereni radni zadaci. Za planiranje i monitoring se koriste novi sofisticirani IT alati.

Napredovanje u karijeri: Rad partnera i zaposlenih ocjenjuje se na godišnjem nivou kroz pregled rezultata rada u kome učestvuju kolege istog, nižeg i višeg hijerarhijskog ranga. Partneri i zaposleni koji su direktno angažovani u radu sa klijentima prepoznati su i nagrađuju se za svoj rad koji podrazumjeva valjano i cjelovito djelovanje u oblasti računovodstva i revizije.

Procedure ocjenjivanja i nagrađivanja zaposlenih baziraju se na jednostavnoj ali veoma značajnoj činjenici koju posebno ističemo da društvo ne pruža nerevizijske usluge klijentima revizije. Osim pomenutog, SFAI MONTENEGRO

| MNA d.o.o., podstiče, priznaje i nagrađuje timski rad. Zaposleni dobijaju formalnu ocjenu rada na svakom projektu na kome provedu 80 i više radnih sati. Svi zaposleni se formalno ocjenjuju najmanje jednom godišnje uz učešće partnera i neposredno nadređenih kolega sa kojima su radili na određenom projektu. Ocjene su u pisanoj formi, zaposleni se pismeno izjašnjavaju, finalni sastanak sa vođom tima je usmjeren, nakon koga se evidentira ishod i finalna ocjena. Nadalje, naša revizorska metodologija kreirana unutar društva omogućava neformalno davanje povratnih informacija i profesionalno usmjeravanje zaposlenih u toku trajanja samog projekta. Naša metodologija osmišljena je na način da obezbudi kvalitetan proizvod rada i kontinuirani razvoj zaposlenih. Sve pomenuto biva objedinjeno u godišnjoj ocjeni rada zaposlenih i to u odnosu na SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. vrijednosti, individualno postavljene ciljeve za datu godinu i saradnju sa kolegama. Zaposleni u SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. napreduju u karijeri onda kada su u profesionalnom smislu spremni da pređu na više radno mjesto.

Nakon godišnjeg pregleda i ocjene rezultata rada svakog zaposlenog,

saziva se sastanak na kojem učestvuju zaposleni u višem zvanju, kako bi se još jednom izvršila provjera i osiguralo da su date karakteristike zaposlenih dosljedne i da su unaprijeđenja opravdana. Rad svih zaposlenih i partnera ocjenjuje se najmanje jednom godišnje u pisanoj formi u postupku koji je anoniman i u kome učestvuju lica u nižem zvanju od lica koje se ocjenjuje.

U postupku se ocjenjuju ukupan učinak zaposlenog – tj. njen/njegov odnos prema drugim zaposlenima i klijentima, kao i njene/njegove jače i slabije strane. Partneri i zaposleni kod kojih su više puta uočene pojedine slabosti dobijaju podršku u vidu saveta odnosno obuke kako bi im se pomoglo u prevazilaženju slabosti.

Osim pomenutog, društvo SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. dva puta godišnje sprovodi anketu istraživanje zadovoljstva zaposlenih u kojoj se od zaposlenih traži da iznesu svoje stavove o velikom broju tema koje se konkretno odnose na njih. Rukovodstvo veoma ozbiljno pristupa rezultatima ankete i rješavanju identifikovanih problema u skladu sa politikama i procedurama društva SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o.

Rad na realizaciji projekta

Metodologija SFAI MONTENEGRO

MNA za obavljanje revizije: SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. primjenjuje vlastitu interno kreiranu jedinstvenu revizijsku metodologiju i postupak u svim projektima revizije kako bi se obezbedio ujednačen i dosljedan pristup u radu. Metodologija se oslanja na seriju udžbenika iz oblasti revizije i usluga uveravanja, našeg partnera Branka Ž. Ljutića, objavljenih u period od 2001. do 2020. Pomenuta metodologija se po potrebi unapređuje kako bi odgovorila na stalne promjene u okruženju, što je posebno slučaj u 2020. Svi partneri i zaposleni se kontinuirano obučavaju u primjeni ove metodologije. Naša metodologija je dovoljno fleksibilna tako da omogućava usvajanje dodatnih procedura koje eventualno zahtijevaju lokalni zakonski propisi u Crnoj Gori kao i korišćenje segmenata sofisticiranih kompleksnih softverskih rješenja međunarodnih kuća, institucija, asocijacija i organizacija u oblasti metodologije, standarda revizije i radnih papira, koji su na osnovu regulative o zaštiti autorskih prava slobodni za korišćenje.

Sveobuhvatne politike i procedure: Društvo SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. je uspostavilo sveobuhvatne politike i

procedure kojima se regulišu praksa u oblasti računovodstva i revizije i koje se redovno ažuriraju kako bi odrazile najnovije promjene u struci i poslovnom okruženju u Crnoj Gori i odgovorile na aktuelna pitanja, potrebe i probleme u praksi. Pomenute politike odnose se ne samo na zakonom propisane standarde i standarde struke, nego i na smjernice u pogledu njihove najbolje primjene. Politike su dostupne u formi elektronskih datoteka i baza podataka, redovno se ažuriraju i dopunjuju najnovijim informacijama i u svakom trenutku su dostupne svim zaposlenim licima, ali

su već prevedene na Crnogorski ili postoji validan prijevod na nekom od jezika zemalja regiona koji je razumljiv i u Crnoj Gori, pri čemu se u potpunosti i striktno poštuju svi zahtjevi u pogledu obaveznosti.

KONTROLA KVALITETA RADA NA SPECIFIČNIM ANGAŽMANIMA:

U SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. koristimo odabrane procedure kontrole kvaliteta rada koje se primjenjuju samo na određene projekte, prema ISQC-1 IFAC-a.

Svi partneri i zaposleni se kontinuirano obučavaju u primjeni metodologije za obavljanje revizije.

su istovremeno poslovna tajna i nisu namijenjene javnom objavljivanju odnosno cirkulaciji u bilo kom obliku.

Sve metodologije, standardi i procedure su u elektronskoj formi, na engleskom jeziku, kao punopravnom drugom službenom jeziku i firmi osim onih koje

Orijentacija **Odbora za međunarodne standarde revizije i usluga uveravanja IAASB IFAC-a** od kontrola kvaliteta kao unaprijeđenju menadžmenta kvaliteta revizije je sastavni dio naših napora. To se posebno odnosi na slijedeće značajne aspekte:

- Predloženi Međunarodni standard o menadžmentu kvaliteta 1 - **Menadžment kvaliteta za firme koja obavljaju revizije ili preglede finansijskih iskaza, ili pružaju druge usluge uvjerenja ili povezane usluge** (zamjenjuje prijethodna angažovanja prema ISQC,1)
- Predloženi **Međunarodni standard o menadžmentu kvaliteta 2** (Pregledi kvaliteta angažovanja)
- Predloženi **Međunarodni standard revizije 220 (revidiran), Menadžment kvaliteta za reviziju finansijskih iskaza.**

Nacrte ovih dokumenata prati ukupan Memorandum objašnjenja: Nacrta za javnu raspravu IAASB-a o kvalitetu menadžmenta na nivou angažmana firme, uključujući preglede kvaliteta angažmana.

U praksi koristimo sopstveno razvijeni metodološki pristup na bazi procjene rizika kao osnovu menadžmenta kvaliteta firme. Takav pristup nas stimuliše da budemo proaktivni, da reagujemo i da budemo promišljeni o prirodi okolnosti firme klijenta i našem angažmanu koji obavljajmo u procesu kreiranja, primjene menadžmenta kvaliteta revizije. Partner za angažovanje ima veću ulogu u menadžmentu kvaliteta i ostvarivanju visokih standarda kvaliteta na bazi specifičnih uslova angažovanja. U tom svetlu su posebno značajni aspekti izbora i rezultata revizorske dokumentacije u procesu pregleda kvaliteta revizije.

SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. nema klijente čije se HoV kotiraju na berzi. Preciznije **naši klijentu nisu poslovni entiteti istaknuti na primarnom listingu Montenegro berze**, odnosno nisu banke, sa njima povezane finansijske institucije i osiguravajuća društva. Takođe **kao klijente nemamo subjekte od javnog interesa kao i javne i državne organe**, koji bi mogli biti značajni zbog svoje veličine, složenosti poslovanja, privrednog sektora u kom posluju odnosno prisutnosti u javnosti. I pored te činjenice, SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. društvo za svaku pojedinačnu reviziju imenuje nezavisnog partnera

nadležnog za atestiranje kvaliteta revizije (engl. Quality Review Partner - QRP) koji u saradnji sa partnerom na projektu razmatra sva značajna pitanja i koji je odgovoran za nezavisnu ocjenu plana revizije, realizaciju plana, rješavanje značajnih pitanja, finansijske izvještaje i objelodanjivanja, kao i za valjanost izdatog mišljenja. U pisanim politikama SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. navedeni su posebni kriterijumi kojima se obezbjeđuje da pomenuti partner posjeduje relevantno iskustvo i stručno znanje za obavljanje povjerene funkcije.

Osim pomenutog, naše politike zahtjevaju konsultacije u oblasti specifičnih transakcija i okolnosti, a koje eventualno uključuju primjenu značajnih prosuđivanja. Na kraju ali svakako ne na posljednjem mjestu, korporativna kultura društva SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. koja podrazumjeva konsultativnu razmenu mišljenja predviđa redovne konsultacije naših timova sa pomenutim ekspertima i drugim stručnim licima unutar i izvan firme. U

tom smislu imamo izvanrednu saradnju sa kolegama iz Crne Gore, sa ostalim sertifikovanim trenerima – instruktorima ISRCG i iz regiona Zapadnog Balkana u okviru aktivnog programa Svjetske banke, kao i sa uglednim kolegama iz regiona koji se bave ovim aspektima posebno kontrolom kvaliteta, i to posebno Hrvatska revizorska komora, Revizorska komora Federacije Bosne i Hercegovine, Institut sertifikovanih javnih računovođa Albanije, Komora ovlašćenih revizora Kosova, Komora ovlašćenih revizore Makedonije kao i sa njihovom komisijama za kontrolu kvaliteta revizije.

Partneri na projektima revizije finansijskih izvještaja naših klijenata podležu periodičnoj rotaciji iako to nije izričita zakonska obaveza u Crnoj Gori. Period rotacije jeste dvije godine, znatno kraći od uobičajenih rokova koji važe za entiteta od posebnog javnog interesa. Nadalje, metodologija SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o., za obavljanje revizije počiva na principu da kontrolu rada svakog člana tima na projektu vrši drugi član tima

istog ili višeg ranga kako bi se ocijenilo da li je posao obavljen u skladu sa planom, kompetentno, i obezbjedilo donošenje ispravnih zaključaka.

Resursi u oblasti računovodstva i revizije: Konsultacije predstavljaju ključni element kontrole kvaliteta u društvu SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o.. Naši stručni računovodstveni timovi sastavljeni su od partnera i stručnjaka u oblasti računovodstva i revizije. U situaciji kada partner na projektu nije saglasan sa savjetima eksperata, postoji zvanična procedura za nastavak dijaloga sve dok se eventualno sporno pitanje ne riješi, uz uvažavanje stavova pomenutih eksperata, a sve u pisanoj formi.

Imajući u vidu sve veću primjenu Međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja u EU i u Crnoj Gori (MSFI), uspostavili smo sistem za ocjenjivanje finansijskih izvještaja klijenata od strane revizorskih timova na način koji je dosljedan i u skladu sa punom svrhom i ciljem Standarda.

Sistem se prvenstveno ogleda u analizi finansijskih izvještaja od strane stručnjaka za mikro finansijsku analizu finansijskih iskaza, koja je specifična refleksija svakog klijenta ponaosob, kompleksnosti, rizika, industrije kojoj pripada, veličinom privrednog društva. U svemu tome koristimo proaktivan stav, motivišući klijente da unaprijeđuju kvalitet objelodanjivanja u finansijskim izvještajima u skladu sa okvirom MSFI.

Timovi zaduženi za rizike i kvalitet usluge: Sektor za upravljanje rizicima, savjetovanjem i politikama predstavlja centralnu funkciju u društvu i čine ga lica zaposlena na neodređeno i određeno vrijeme. Ovaj sektor se interno zove *Odjeljenje za upravljanje rizicima i kvalitetom usluge* (Risk and Quality - R&Q).

Ključna odgovornost partnera nadležnih za upravljanje rizicima jeste da budu uključeni u cjelokupan postupak prihvatanja i zadržavanja klijenata, u okviru kojeg su odgovorni za procjenu svih elemenata kvalitativnih i kvantita-

tivnih rizika. Osim pomenutog, partneri nadležni za upravljanje rizicima dužni su da aktivno učestvuju u radu projektnih timova i, ukoliko je potrebno, pruže konsultacije o značajnim pitanjima kao što je na primjer kompleksno pitanje procjene nastavka poslovanja. SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. je razvio sopstvenu metodologiju za procjenu nastavka poslovanja, koja je u skladu ISA/IFAC sa mogućnošću predviđanja potencijalnog rizika bankrotstva klijenta, na bazi adekvatne primjene Altman-ovog analitičkog modela, prilagođenog strukturi i institucijama nacionalne privrede Crne Gore.

SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. je kreirao i pažljivo sprovodi formalne procedure koje precizno definišu okolnosti u kojima su projektni timovi u obavezi da se konsultuju sa R&Q timom. Partneri nadležni za upravljanje rizicima su nezavisni. Posjeduju bogato iskustvo i bave se pitanjem kvaliteta usluga, kao i pitanjem primjena i razvoja politika i procedura.

MONITORING

U društvu SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. uspostavljen je program za praćenje kvaliteta nakon izdavanja mišljenja. Program obuhvata provjeru kvaliteta rada partnera i svih aspekata sistema kontrole kako bi se obezbjedilo valjano funkcionisanje kontrole kvaliteta i razumno uvjeravanje da SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. posluje u skladu sa svim važećim standardima struke i internim politikama i procedurama društva. Programom upravlja i njegovu primjenu nadgleda funkcija Kontrole kvaliteta unutar funkcija menadžmenta rizika i kontrole kvaliteta.

Pregled projekata vrše iskusni partneri i viši menadžeri sa odgovarajućim iskustvom u određenoj industriji koji su nezavisni u odnosu na društvo koje obavlja reviziju i sam proces revizije. Pregledi se vrše jednom u tri godine i tom prilikom vrši se evaluacija svih partnera. Pregledi se vrše češće kada postoji vjerovatnoća povećanog rizika. U ove svrhe smo u

procesu pregovora dobijanja besplatne tehničke pomoći od strane Evropske federacije računovođa i revizora, tako da je njihova inicijalna konsultantska misija obavila početne provjere tokom juna i oktobra 2018. godine. U 2019. i 2020. je ova saradnja intenzivirana, tako da je SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o., učestvovao u pilot program testiranja IT zrelosti firme za reviziju koji je sproveden u EFAA u 2019.

Nadalje, postoji neformalni program posjete revizorskim komorama, institutima i revizorskim firmama u regionu Zapadnog Balkana. Sa Hrvatskom revizorskom komorom uglednim kolegama revizorima razmjenjujemo iskustva na osnovi "peer to peer review." Zbog činjenice da će SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. planira da se aktivnosti uključi u saradnju u ovoj oblasti, sagledavamo naše znatno angažovanje na pro-bono osnovi u korist struke, javne profesije i javnog interesa.

Praćenje kvaliteta rada sastavni je dio našeg programa za kontinuirano unaprijeđenje procesa i procedura. Društvo SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. kontinuirano procjenjuje informacije dobijene putem ovog programa i drugih neformalnih izvora u stalnom nastojanju da unaprijedi politike, procedure i kvalitet usluge. Eventualnim propustima u ispunjenju standarda kvaliteta pristupa se ozbiljno - od nadležnog partnera traži se poboljšanje rezultata rada i njegovo se angažovanje ocjenjuje naredne godine. Slabi rezultati u oblasti upravljanja rizicima odnosno nezavisnosti povlače smanjenje naknade partnera; u pojedinim situacijama partner gubi pravo na potpisivanje revizorskog mišljenja u ime društva, dok se u drastičnim slučajevima od partnera može zahtijevati da napusti društvo.

Uprava društva SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. mišljenja je da okruženje u kome se vrši opisana kontrola kvaliteta ispunjava zahtjeve važeće regulative te da pruža razumnu osnovu za uvjerenje da revizija finansijskih izvještaja od strane SFAI MONTENEGRO | MNA

d.o.o. ispunjava propisane standarde kvaliteta.

POSLEDNJA KONTROLA KVALITETA USLUGE

Do sada nisu obavljane eksterne kontrole kvaliteta društva SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. Ističemo da u svom dosadašnjem radu nismo identifikovali oblasti velikog rizika, dok smo na manje bitnim i nižim rizicima trenutno kontinuirano angažovani. Usko smo fokusirani na aplikaciju standard ISQC-1 i uključeni smo direktno kao firma u sve ankete u ovoj oblasti koje su do sada organizovali IFAC, AE I EFAA, kao i CFRR. U oblasti praktične aplikacije ISQC-1 uživamo podršku vodećeg tima autora ovog standarda koji nas uvode u njegovu aplikaciju, zbog same činjenice ne samo da je kompleksan već je i veoma obiman i precizan, zahtjeva velike resurse i posvećenost, iza čega stojimo u potpunosti. Rukovodstvo društva izjavljuje da sistem internih kontrola efikasan.

Reagujući na potrebe kontinuiranog unaprijeđenja menadžmenta kvaliteta revizije formirali smo **Savetodavni odbor eksternih stručnjaka sa velikim iskustvom u toj oblasti.**

KONCEPT NEZAVISNOSTI U DRUŠTVU: NEZAVISNOST, INTEGRITET I OBJEKTIVNOST

Partneri SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. prate stroge zakonske propise, zahtjeve struke i zahtjeve nezavisnosti društva u pogledu finansijskih plasmana kod klijenata i odnosa sa njima. Društvo je uspostavilo program za usaglašavanje poslovanja sa principima nezavisnosti, kao i sistem njegovog praćenja. Sistemi i kontrole odnose se na:

- Pisane politike i procedure nezavisnosti
- Automatizovani sistem za praćenje finansijskih plasmana i popis društava sa ograničenjima
- Kontinuiranu obuku u oblasti nezavisnosti
- Interno praćenje sistema nezavisnosti i pratećih kontrola, kao i provjeru

nezavisnosti partnera na godišnjem nivou.

- Odgovornost za nezavisnost kao i na sisteme i kontrole u nadležnosti višeg rukovodstva
- Odgovarajući stav rukovodstva i kultura koja podrazumijeva nezavisnost
- Pravovremeno izvještavanje o pregovorima zaposlenih o zasnivanju radnog odnosa kod klijenta
- Izvjestavanje zaposlenih o percipiranim i realnim povredama nezavisnosti
- Disciplinske politike i procedure, kontrole zajedničkih poduhvata, kod klijenata kojima se pruža usluga revizije i naknada.

Sistem zahtjeva da partneri i zaposleni ispitaju i dokumentuju svaku sumnju u pogledu nezavisnosti društva prilikom prihvatanja novog klijenta ili, pak, nekog konkretnog projekta. Prije nego što se prihvati nerevizijski projekat kod klijenta kome se pruža usluga revizije, od partnera nadležnog za odnose sa klijentima, traži se dozvola za pružanje takve usluge pomenutom klijentu. Projekat se prihvata samo ukoliko partner potvrdi da projekat ne dovodi u pitanje nezavisnost, te da postoje uspostavljene mjere zaštite kojima se rizik svodi na prihvatljivu mjeru. Takvih situacija i pored prethodno navedenog nije bilo u 2020.

Važan aspekt koncepta nezavisnosti jeste centralna podrška partnerima i zaposlenima u pogledu nezavisnosti koja se odnosi na lična pitanja, naknadu i druga pitanja. Ukoliko klijent ne prihvati jasne računovodstvene smjernice, nalaze revizije o materijalno značajnim pitanjima, ili, pak, pokaže neetičko ponašanje, društvo SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. pruža podršku partneru na projektu u donošenju odgovarajućeg mišljenja čak i ako to može da dovede do raskida odnosno neprihvatanja angažovanja.

SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. nema klijente koji su Društva od javnog značaja na dan 31. decembra 2020. godine.

Nema društava kojima su pružene revizorske usluge od strane društva za reviziju kombinovano sa konsultantskim uslugama

SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. nije pružalo konsultantske usluge javnim društvima.

KONTINUIRANA EDUKACIJA REVIZORA

Kao što se pominje u odjeljku o kvalitetu revizije, revizori društva SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. imaju puno učešće u našem programu kontinuirane profesionalne edukacije zaposlenih. Osim toga što pohađaju interno kreiranu obuku, od naših revizora se zahtjeva da pohađaju i obaveznu obuku u trajanju od najmanje dva dana koju jednom godišnje organizuje ISRCG, a na kojoj se obrađuju pitanja računovodstva i revizije relevantna za ovlaštene revizore u Crnoj Gori.

Društvo SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. ima utvrđen plan i program za obuku i razvoj zaposlenih u Sektoru za reviziju i lica u zvanju ovlašćeni revizor kojim se propisuje obavezan program obuke za svako zaposleno lice i vodi evidencija

o završenoj obuci. Navedeni plan je usklađen sa regulativom i standardima u EU kao IFAC-ovim na globalnom planu. Sektor za obuku i razvoj zaposlenih odgovoran je za učešće zaposlenih i partnera u obrazovnim programima. Za svaki nivo stručnosti postoji utvrđen godišnji plan i program obuke koji, osim zakonom propisane obavezne edukacije, podrazumijeva dodatnih 100 sati obuke kreirane od strane SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o.

Revizori su dužni da pohađaju obavezan program obuke, i to:

- Da pohađaju najmanje 120 sati obuke u periodu od tri godine
- Da pohađaju najmanje 20 sati obuke godišnje i vode evidenciju svojih obrazovnih aktivnosti unutar firme.

Profesionalno usavršavanje zaposlenih u skladu sa zahtjevima zakonske regulative obuhvata:

- Pohađanje kurseva, učešće na konferencijama i seminarima (Prema planu i odluci partnera za tekuću godinu koji se donosi i prethodnog godini)
- Samoobrazovanje (učenje na daljinu), obuku na radnom mjestu u oblasti novih sistema i procedura

(uz podršku partnera)

- Objavljivanje stručnih/naučnih radova, učešće u radu stručnih komisija
- Predavanja u oblasti profesionalne odgovornosti
- Izlaganje na konferencijama, sastancima, grupnim diskusijama
- Pisanje stručnih članaka, radova i knjiga

U toku 2020. nastavili smo sa primjenom metodologije vodiča baziranog na procjeni rizika suzbijanja pranja novca i borbe protiv terorizma, <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/RBA-Accounting-Profession.pdf>

SPISAK OVLAŠĆENIH REVIZORA

Goran B. Strahinja

Branko Ž. Ljutić

SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. zapošljava 6 lica (dvojica ovlašćenih revizora). U stalnom radnom ugovornom angažmanu je 11 konsultanata (jedan ovlašćeni revizor).

Finansijski podaci za godinu završenu na dan 31. decembra 2020. godine

	EUR
Ukupni poslovni prihodi	27.500,00
Ukupni prihodi od revizije finansijskih izvještaja ***	22.000,00
Ukupni prihodi od konsultantskih usluga	-
Ukupni prihodi po osnovu revizije javnih društva *** (ukalkulisani u Ukupnim prihodima od revizije)	5.500,00-
Ostali prihodi	-
Prihodi društva ** od preduzeća koja su označena kao javna društva, a kod kojih je društvo vršilo reviziju	-

Društvo SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. nije pružalo konsultantske usluge javnim društvima.

OSNOVA ZA NAKNADU PARTNERA

Naknada partnerima isplaćuje se isključivo iz dobiti društva. Raspodjelu naknada partnera implementiraju sami partneri, nakon ocjene doprinosa svakog partnera društvu tokom godine i nakon obavljene godišnje revizije finansijskih izvještaja domaćih subjekata.

- Naknada svakog partnera sastoji se od tri elementa koji zavise od dobiti;
- Naknada za odgovornost, koja odražava doprinos partnera društvu i njegove dužnosti i obaveze;
- Naknada za postignute rezultate, koja odražava rezultate partnera i njegovih timova postignute u datoj godini; i
- Naknada po jedinici učešća u kapitalu koja predstavlja udeo partnera u dobiti po izvršenoj raspodjeli prva dva elementa.

Raspodjela jedinica učešća u kapitalu vrši se na partnere u skladu sa matricom koja uzima u obzir brojne faktore, uključujući ali se ne ograničavajući na doslednost u postizanju rezultata i dužnosti i obaveze u društvu. Naknada za postignute rezultate utvrđuje se na osnovu ocjene postignuća partnera u odnosu na individualno postavljene ciljeve, a u skladu sa njegovim dužnostima i obavezama. Pomenuti ciljevi odnose se na sprovođenje standarda kontrole kvaliteta revizije, kao i na apsolutno poštovanje propisa u oblasti integriteta i nezavisnosti revizora. Proporcija odnosa partnera i to 50%/50% se ne može mijenjati na inicijativu i/ili aktivnostima jednog partnera na štetu drugog bez obostrane saglasnosti u pisanoj formi koja je pravno procesuirana.

IZJAVA

Prema najboljem saznanju i uvjerenju društva SFAI MONTENEGRO | MNA d.o.o. informacije sadržane u ovom izvještaju su tačne i u skladu sa zahtjevima člana 26. Zakona o reviziji Crne Gore.

Goran B. Strahinja Direktor

SFAI
MONTENEGRO

MNA

+382 (0)69 318 918

info@sfai.me

www.sfai.me

VII omladinske brigade bb
81000 Podgorica, Crna Gora

Partneri / osnivači:

Prof. dr Branko Ž. Ljutić, ovlašćeni revizor
Goran B. Strahinja, Master Ekon., ovlašćeni revizor